

ТРИ РОЗМОВИ ПРО УКРАЇНУ

Книга, яку Ви, шановний читачу, тримаєте в руках, по-своєму унікальна. Вона складається із трьох розмов, кожна з яких має свою наперед визначену основну тему, але при цьому багатовимірна та поліфонічна.

Першою є моя розмова з Патріархом Київським та всієї Руси-України Філаретом про становлення самостійної від Москви Православної церкви після здобуття Україною Незалежності. Однак розмова ця відбувається в контексті всієї палітри докорінних суспільних та політичних змін, що сталися у країні від 1991 року і дотепер. Безперечно, ми не оминули найскладніших для нашої Церкви та всього національного руху періодів промосковської влади, участі Церкви в революційних подіях різних років та теми стосунків Київського та Московського патріархатів.

Ми також приділили багато уваги найголовнішій справі — створенню Єдиної Автокефальної Української Право-

славної Церкви. Справі, для звершення якої, Святійший Патріарх Філарет докладав і докладає якнайбільших зусиль.

Водночас я намагався будувати розмову так, щоб Ви мали змогу познайомитися з новими фактами із життя Патріарха та довідатися про інколи несподівані деталі церковного, точніше, церковно-політичного буття.

Я впевнений, що Вам буде цікаво дізнатися про важливі обставини стосунків Предстоятеля із владою, усіма президентами України, архієреями церков та впливовими світськими людьми, частина з яких узагалі буде оприлюднена вперше.

По тому я пропоную Вашій увазі розмову з легендарним автором «Чорного Ворона», «Марусі», «Трощі», «Чорного Сонця» та багатьох інших резонансних книг — письменником Василем Шклярем — про літературний процес, політику, владу, історію, бачення ним минулого та сьогодення.

Я глибоко переконаний, що вплив його книг на формування суспільних настроїв у передреволюційній та революційній Україні важко переоцінити: хтозна, якби не вийшов друком 2010 року «Чорний Ворон», чи народилася б та українська рішучість у молодих серцях, які змели режим Януковича, а потім стали боронити країну на Сході? До того ж саме літературні герої Василя Шкляра, більшість із яких є реальними історичними постатями, стали прообразами для творення нового архетипу сучасного українського Героя — бійця, добровольця, волонтера. Словом, людини, для якої Україна — справді понад усе.

З огляду на це Ви, читачу, розумієте, що розмова з паном Василем не могла обертатися лише навколо літературного складника його творчості: Ви знайдете у виданні

чимало цікавого як про інші сфери, так і про інші часи. Але все це важливо, щоб зрозуміти Шкляра і зрозуміти «його» сьогодення.

У третій частині книги міститься наш діалог із журналістом, телеведучим та знаковою медійною постаттю — Миколою Вереснем. Переважно про три українські революції 1990, 2004 та 2013—2014 років, активними учасниками яких ми обидва були.

Безперечно, кожен у своїй іпостасі: я як студентський активіст, а потім політик, Микола як репортер, аналітик, телевізійник, але неодмінно з яскравою проукраїнською та демократичною позицією, яка спонукала багатьох людей скидати із себе тягар брехні та фальші.

Протягом розмови ми обговорили багато тем, що продовжують турбувати наше суспільство, згадали про багато подій від кінця 80-х років ХХ ст. і аж дотепер, у яких нам випало брати участь. Можливо, багато відповідей, що їх даємо ми, ще досі лишаються контраверсійними для частини суспільства, проте як не крути, але факт є фактом: між українцями та росіянами прірва відмінностей, а Україна є критично важливою опорою західного світу, якому протистоїть агресивний, але позавчорашній за ідейною якістю «руській мір».

Оскільки ми під час діалогу згадали про багато подій, подекуди вже й призабутих, то не минулося й без цікавих фактів з особистого життя, але вплетених у контекст загальних суспільних процесів. Багато з таких фактів, до речі, буде оприлюднено вперше, так само, як і нових тлумачень політичних та медійних подій, що мали місце протягом цього часу.

Головне, як я вже казав, усі три розмови ніби про окремі теми — про віру та церкву, літературу та історію, політику та медіа. Але насправді ці три розмови про найважливіше для багатьох із нас. Це три розмови про Україну. Про нашу ідентичність. І не про наше минуле. А про наше майбутнє.

Сподіваюсь, Вам буде цікаво стати нашим співрозмовником.

В'ячеслав Кириленко
Київ, червень 2018 року

РОЗМОВА
В'ЯЧЕСЛАВА КИРИЛЕНКА
ІЗ ПАТРІАРХОМ КИЇВСЬКИМ
ТА ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ ФІЛАРЕТОМ

ВІРА

ЗДОБУТТЯ УКРАЇНОЮ НЕЗАЛЕЖНОСТІ
ТА ПОЧАТОК БОРОТЬБИ
ЗА АВТОКЕФАЛІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

— Ваша Святосте, я хочу нашу розмову розпочати з далекого 1990 року. У Києві відгомоніли знакові події, які стали знаменитими, — студентське голодування, потім люди назвали його Революцією на граніті, яка тривала два тижні від 2 до 17 жовтня. Майже одразу після цього, якщо я не помиляюсь, 26 жовтня того ж 1990 року — Ви тоді вже були екзарх України — відбувався Архієрейський Собор РПЦ у Москві, і Ви запропонували, щоб Український екзархат отримав само-

стійність і почав керувати власними справами сам. Тоді Собор підтримав Вас, і це вже стала Українська православна церква вперше за багато десятиліть, а ще ж в Україні так особливо ніяких змін не було — ще Компартія була, ще не було Незалежності. А Ви вже тоді запропонували таке рішення в Москві. Що Вас спонукало прийняти це рішення, випереджаючи події, і як це рішення ухвалювали?

— Події розгортались тоді так, що це був час перебудови, коли на чолі Радянського Союзу, на чолі Комуністичної партії Радянського Союзу став Горбачов, і тоді мова йшла про розширення прав республік, зокрема й України. Оскільки Радянський Союз ще існував, а мова йшла про розширення прав республік, а отже, і церква в Україні повинна теж отримати більші права відповідно до розширення прав республіки. У той час я був місцєблюстителем, тому що Патріарх Пімен помер, і мене обрали місцєблюстителем. І ось саме в цей час і розгортались події. Тому на Помісному Соборі, який мав обрати Патріарха, а я був місцєблюстителем, я порушив питання про розширення прав екзархату. І Собор пішов на це, тому що це відповідало реальній тогочасній ситуації. Тому в 1990 році Український екзархат був перейменований на Українську православну церкву і отримав права самостійності і незалежності в управлінні. Але Собор пройшов, проголосувавши, а тоді митрополит Кіріл, нинішній Патріарх, це питання виключив із постанови Собору, і я, коли побачив, що в постановах Помісного Собору нема цього пункту, звернувся до нового Патріарха Алєксія II Рідігєра: чому постанови Собору не були зафіксовані на папері? І він тоді доручив митрополитові Кірілу внести ці правки до постанов Собору, і тільки після цього він їх внїс. Так

Український екзархат отримав назву «Українська православна церква» і права самостійності й незалежності в управлінні. Після того була створена комісія зі Священного Синоду, яка розглядала це питання і винесла його на Архієрейський Собор. І відбувся Архієрейський Собор, який це і затвердив.

— **Тобто саме тоді церква дістала офіційну назву «Українська православна церква»?**

— Церкву почали називати «Українська православна церква», вона отримала права самостійності і незалежності в управлінні. Мене на зібранні єпископів Української церкви обрали предстоятелем, і в такий спосіб я отримав усі права предстоятеля Української православної церкви з правами самостійності і незалежності в управлінні, але тоді ще в складі Московського патріархату.

— **Ваша Святосте, Ви казали, що, ще коли були місцеблюстителем, Ви внесли цю пропозицію, а потім не знайшли проголосованого рішення, тобто це означає, що з боку Кіріла ще тоді, по суті, була спроба сфальсифікувати голосування?**

— Проголосували всі, а тільки він у документи цього не вніс.

— **Так це ж неправдивий вчинок такий.**

— Не хотів вносити. Я думаю, що не без стороннього впливу.

— **Ваша Святосте, він один не хотів, чи була якась група архієреїв, які, може, Вам і не казали як місцеблюстителю, але насправді не хотіли ніякої автономії для Української церкви навіть тоді?**

— Я думаю, що були такі сили і зовні, і всередині церкви, які не хотіли цього. І тому рекомендували Патріархові Кірілу не вносити, однак оскільки я наполягав, — а мое

наполягання мало підстави, бо на Соборі дійсно це питання обговорювали і рішення було прийнято, — то в нього не було ніяких підстав відмовити.

— Тобто можна такий висновок зробити, що якби Ви тоді не були місцеблюстителем після відходу Пімена, то і рішення такого не можна було провести про автономність УПЦ у складі РПЦ? Це Ви використали свій вплив?

— Зараз складно говорити, що було б. Я міг питання про розширення прав Української церкви порушити і не будучи місцеблюстителем, бо я був тоді першим постійним членом Священного Синоду, тобто я міг таке питання порушити, навіть якби і не був місцеблюстителем.

— Порушити так, але чи підтримали б тоді це рішення, якби Ви не були місцеблюстителем? Ви ж кажете, що була група архієреїв, яка не хотіла автономії Української церкви навіть у складі РПЦ у будь-якому вигляді?

— Були такі архієреї. Я не пов'язую це питання з місцеблюстительством. Місцеблюстительство — це одне, але я запам'ятав, що коли я став місцеблюстителем, то це було несподіваним. Чому? Тому що коли обирали мене на Синоді місцеблюстителем, то нині на спокої митрополит Філарет Вахромєєв був здивований, що мене обрали місцеблюстителем. І він сказав: «Як же так!» Нібито домовлялись, що буде місцеблюстителем Алéксій, а Синод обрав місцеблюстителем Філарета. І тому в Раді у справах релігій мене привітали з обранням місцеблюстителем, але стримано. Я відчув, що вони цього не чекали.

— А от цікава історія з наступним голосуванням. На Архієрейському Соборі було три кандидатури? Ви, Алéксій і Володимир. Два українці й один росіянин. У тих умовах, напевно, обрання українця керівником Російської православної